

Bankár zo Šariša

Národnostné aktivity Michala Bosáka na Slovensku

MARTIN BOSÁK

Slávnostné otvorenie školy
v Okružlom v r. 1925
Zdroj: archív autora

BOSÁK, Martin. A Banker from Šariš. The National Activities of Michal Bosák in Slovakia. *História*, 2017, 16, 3, pp. 33 – 35.

The American Slovak banker Michal Bosák was one of the important personalities in the life of the Slovak community in the United States of America at the beginning of the 20th century. He actively participated in national activities not only in America, but also in Slovakia. One of his various activities was the establishment of “Bosák’s Catholic Press Fund” in 1924 with the aim of rewarding and supporting Slovak writers. He had an elementary school built in his native village of Okružhle in 1924 and later gave it to the state. He contributed a large amount of money to the restoration of churches in Prešov and Stropkov, leaving a permanent memorial to himself.

Key words: National activities, Michal Bosák Foundation, Patronage.

Michal Bosák (10. 12. 1869, Okružhle, Slovensko – 18. 2. 1937, Scranton, Pa., USA) zaiste patrí medzi významné osobnosti slovenského krajanského života v Spojených štátoch amerických na začiatku 20. storočia. Jeho meno sa však väčšinou spája iba s podpisom na amerických 5-, 10- a 20-dolárovkách z roku 1907, no jeho národnostné aktivity, či už v Amerike alebo na Slovensku, sa spomínajú už v menšej miere. Málokedy sa uvádza, že ďalší významný podpis Michala Bosáka sa nachádza na Pittsburskej dohode z 30. mája 1918, ktorá položila základy vzniku Československa v októbri 1918.

V tomto roku si pripomíname 80 rokov od úmrtia Michala Bosáka a zároveň aj 110 rokov od jeho podpisu na dolárovkách. Predložený článok je snahou o podrobnejšie predstavenie národnostných aktivít Michala Bosáka na Slovensku.

Škola v Okružlom

Od roku 1920 Michal Bosák veľmi často navštevoval Slovensko a zároveň pomáhal svojmu rodisku. V Radome dal opraviť

školu, „Radomskú univerzitu“, ako ju rád nazýval a kúpil do nej kachle, tabuľu i lavice, aby už v nej nikdy nemuseli sedávať deti na zemi ako kedysi on.

Z vlastných prostriedkov zakúpil po-

zemok v Okružlom a dal postaviť krásnu modernú školu. Stavba školy bola začatá na jeseň 1924 a pod strechou bola už v novembri toho istého roku. S nákladom 170-tisíc korún jej výstavbu ukončili

Vloženie schránky s listinou do múru budovy školy v Okúhlom (1925)
Zdroj: archív autora

v lete roku 1925. Na budove školy bol nápis: Štátna ľudová škola. Do východného rohu budovy nechal vložiť listinu s týmto textom:

„Nech riadky tieto budúcu pokoleniu, keď dakedy budova táto podľa zákonov pomínelosti podľahne času, hlásajú nasledovné:

Slovenský ľud trpel za vlády maďarskej v úplnom poddanstve. Hlavne krajom východného Slovenska sa veľmi krivdilo. Zemským pánom nezáležalo na osvete, veď chceli mať vo svojich Slovákoch poslušných poddaných, by mohli bezstarostne žiť z ich mozoľnej statočnej dlane.

V tomto čisto slovenskom kraji, i keď boli poriadko ľudové školy, trápili v nich slovenské deti maďarčinou, aby zabudli, zanevreli na svoj pôvod. Ľud bol duševne otupený, využívaný, nie div, že mnohí, i keď čo mali, padli v obež zvodnému alkoholu. V druhej polovici XIX. storočia húfne išli naši rodáci hnaní žitia nevoľou hľadať šťastie do Ameriky.

Tak sa vybral r. 1886 z obce Okružle mladý, silný mládenec Miško Bosák v 17. roku do Ameriky. Ťažko pracoval, kým zarobil toľko, že mohol založiť vlastnú domácnosť, pojúc za družku života Zuzanku Hudákovú z Harhaja, ktorá tiež čo deva odišla r. 1889 za šťastím v ten nový vábny svet.

Spojenou pilnosťou založili malý obchodík vo Freelande. Usilovnosťou a vytrvalosťou, nie menej však i pomoc Najvyššieho dožičila im toľko, že stali sa majiteľmi Bosák State Bank a mnohých iných podnikov v Scrantone v Amerike.

Majetkovo úplne nezávislí, často mysleli na rodný kraj, rodinu, ktorú podporovali

čania podpísali a ministerstvo ich žiadosti vyhovel.

Tu je teda Vaša škola. Starajte sa, aby ona skutočne bola stánkom výučby a vychovania mládeže. Aby ona robila česť Okružlemu, mojej rodnej obci. Preto prosím Vás drahí otcovia a matky, hľadte, aby z vašich synov a dcér boli vychovaní verní občania našej oslobodenej vlasti, aby sa nikdy nehanbili za svoj pôvod, ale aby hrdo hlásili svetu: Ja som pyšný, že som Slováč.“¹

Súčasnne bola na budove odhalená pamätná tabuľa, na ktorej je zlatými písmenami napísané:

„Veľký rodák obce, p. Michal Bosák st., prezident Bosak State Bank, Scranton, Pa., nemohol dôstojnejšie prejaviť radosť nad oslobodením svojho ľudu, ako že – mimo iných darov zo skvelých výsledkov mozoľnej práce – na rumoch bývalej krčmy v roku 1925 vlastným nákladom postavil a zariadil túto štátnu ľudovú školu.

Nehynúca pamiatka nech slúži i iným čo jasný príklad obetavosti.“²

Prešovský matičný odbor ocenil dobrosrdečnosť Bosáka pamiatkou v podobe umeleckého portrétu a diplomu, ktoré mu boli milou spomienkou na jeho rodákov, Šarišanov.

„Veľaváženému pánovi Michalovi Bosákovi,

Miestny odbor Matice Slovenskej v Prešove uznajúc Vašu obrovskú pečlivosť

Pamätná tabuľa v škole v Okúhlom
Zdroj: archív autora

o rodný Váš kraj šarišský, ktorého kultúrne a hospodárske povznesenie z roka na rok pomáhate účinne dvíhať, najmä za radostný dar Vašemu rodisku Okružlemu vybudovaním ľudovej školy poskytnutý a za veľkodušný dar láskave venovaný rímsko-katolíckej obci v Prešove na opravu prešovského farského kostola, zvolil Vás na svojom riadnom valnom zhromaždení 4. februára 1926 jednohlasne za svojho prvého čestného člena.

Na dôkaz tejto pocty podpísané predsedníctvo výboru miestneho odboru Matice Slovenskej v Prešove má česť vystaviť Vám tento diplom.“³

Základina Michala Bosáka

Michal Bosák vložil v roku 1924 v Slovenskej banke v Bratislave na vkladnú knižku č. 1269 na meno „Bosákov katolícky tlačový fond“ 25 000,- Kč a zároveň požiadal o ich správu vsdp. Karola Medveckého, farára a prepošta v Bojniciach, ktorý sa aktívne podieľal na budovaní zbierkových fondov pre národno-kultúrne ciele. Dňa 28. októbra 1929 požiadal Michal Bosák o spolusprávcovstvo nitrianskeho biskupa Dr. Karola Kmeťka, ktorý v rokoch 1920 – 1925 pôsobil ako poslanec Národného zhromaždenia, a zároveň navýšil základinu o ďalších 25 000,- Kč na celkovú sumu 50 000,- Kč. Táto základina bola zriadená za účelom „odmeny a podpory slovenských spisovateľov a ich katolícko-kultúrnych publikácií“.⁴

Vo februári 1937 zomiera Michal Bosák a keď v decembri 1937 zomrel aj vsdp. Karol Medvecký, spolusprávcom základiny sa stal nitriansky kanonik vsdp. Andrej Cvinček, neskorší poslanec Slovenskej národnej rady za Demokratickú stranu

v rokoch 1946 – 1948.

Spolok sv. Vojtecha v Trnave na zasadnutí svojho výboru dňa 22. februára 1940 prijal Základinu Michala Bosáka a zároveň uvádza, že základina „*má ku 31. 12. 1939 na vkladnej knižke Slovenskej banky v Bratislave 19.944,65 Ks a na dlžobnom úpise Spoločnosti Slova Božieho v Nitre 30.000,- Ks, spolu 49.944,65 Ks. Spolok sv. Vojtecha sa zaväzuje, že túto základinu berie do svojho spravovania, aby jej úroky slúžili cieľu jej vznešeného zakladateľa, najmä na odmenu autorov písomníctva katolícko-slovenského*“.⁵

O dva roky neskôr (1. júla 1942) správcu Spolku sv. Vojtecha Ján Pöstényi v svojej správe uvádza, že zo Základiny Michala Bosáka „*20.000,- Ks sa investovalo do majetku SSV a 30.000,- Ks je na dlžobnom úpise Spoločnosti Slova Božieho v Nitre*“.⁶

Vsdp. Andrej Cvinček po smrti Dr. Karola Kmečka v decembri 1948 napísal 31. januára 1949 správe Spolku sv. Vojtecha list, v ktorom píše: „*viac rokov nemám žiadnej vedomosti ani o samom fonde, ani o tom, ako bolo s odmenami nakladané*“.⁷ O niekoľko mesiacom neskôr, v máji 1949, Andrej Cvinček zomiera.

Takýto záver katolíckeho tlačového fondu, ktorého pôvodným cieľom bola odmena a podpora slovenských spisovateľov, si jeho zakladateľ Michal Bosák isto nepredstavoval a z dostupných dokumentov je zrejmé, že ani Andrej Cvinček, ktorý bol posledným z tých, čo mali odsúhlasovať autorské odmeny.

Príspevky na kostoly

Iste nebudú ďaleko od pravdy tí, ktorí odhadujú celkovú sumu Bosákových darov na národné a cirkevné ciele na milióny korún. Keď sa Bosák dozvedel o černovskej masacre v roku 1907, veľmi to na neho zapôsobilo a tak sa vzdal celoročného platu, ktorý mal v Prvej katolíckej slovenskej jednote v prospech černovských sírôt.

Farár Mitro z Radomy v roku 1929 uvádza: „*Dal opraviť katolícky kostol v Strop-*

kove, kde venoval 474 tisíc korún“.⁸ Okrem toho dal opraviť rímskokatolícky kostol v rodnej obci Okružle a kostol sv. Mikuláša v Prešove v hodnote 110 000 korún. Na malý organ v tomto kostole prispel sumou 45 000 korún a zároveň založil zbierku na veľký organ.

Miestny duchovný otec z Radomy, farár Michal Mitro, 29. júna 1929 o Michalovi Bosákovi taktiež napísal: „*Charita Bosáka bola rozsiahla. Pozornosť venoval nielen rodine, ale aj obyvateľom dediny, kostolu a škole*“.

Postaral sa nielen o hmotné, ale aj duševné dobro svojich rodákov. Dobre vedel, že škola a kostol bez učiteľa a farára nič nestoja, ale učiteľ a farár aj bez školy a kostola veľa znamenajú. Do novej školy dal vymenovať najlepšieho učiteľa. Na opravu farskej budovy dal 25 tisíc korún. Postaral sa, aby sa na faru dostal mladý horlivý farár až z Košíc“.

Pán Bosák dal opraviť aj radomskú školu, do ktorej aj on chodieval ako mladý školák a ktorú vždy spomína ako radomskú univerzitu. V Okružlom zakúpil pre kostol cenné harmónium, aby sa čo najlepšie konali bohoslužby. O dobročinnosti pána Bosáka hovorí reštaurovaný rímsko-katolícky kostol v Prešove, na ktorého opravu venoval krásne tisíce“.

V školách sa vzdeláva mládež, ktorú učíme povďačnosť. V kostole sa modlíme za dobrodincov. Pretože pán Bosák má nehy-

núce pamiatky z kameňa, školy a kostoly, jeho pamiatka je veľká aj v srdciach, počnúc od najmenšieho školáka až po osobnosti katolíckeho Slovenska“.

V týchto školách a kostoloch sa vznáša a bude vznášať veľa prosieb k nebesiam, aby všemohúci pán Boh hojne odmenil dobročinnosť pána Bosáka“.⁹

Záver

Hospodárska kríza v rokoch 1929 – 1932 zasiahla aj Michala Bosáka, čím sa zároveň utlmili jeho národnostné aktivity. Obdobie hospodárskej krízy ako aj jej dopad na aktivity Michala Bosáka veľmi výstižne zachytávajú vyrieknuté slová na jeho adresu: „*Áno, všetko bude stratené, ale kostoly, ktoré pomáhal budovať, školy, ktoré pomáhal zriaďovať a zveľaďovať, tie ostnú ako večne pretrvávajúce pamätníky na veľkosť jeho charity*“.¹⁰

Poznámky

¹ ZÁHORSKÝ, K. Michal Bosák, In *Slovák*, 6. marec – 3. apríl 1941

² BOSÁK, Martin – BOSÁK, Rudolf. *Michael Bosak – an American-Slovak businessman and banker*. Adoram, Germany, 2013, 219 p., ISBN 978-3-00-044093-9

³ Ref. 2.

⁴ Archív rodiny Michala Bosáka, Scranton, USA, 2017

⁵ Ref. 4

⁶ Ref. 4

⁷ Ref. 4

⁸ Ref. 2

⁹ BOSÁK, Martin – BOSÁK, Rudolf. *Michal Bosák – americký bankár zo Šariša*, Polygraf Print : Prešov, 2001, 205 s. ISBN 978-80-968607-9-8

¹⁰ AMBROSE, A. S. Spomienka na Michala Bosáka, In *Newyorský denník*, 13. marec 1937

Prof. h. c. Ing. Martin Bosák, PhD.

(1967) pôsobí na Podnikovohospodárskej fakulte Ekonomickej univerzity v Bratislave so sídlom v Košiciach. Je autorom viacerých kníh a článkov o Michalovi Bosákovi.